

УДК 378.147:81'271:640.4(045)

К.В. ТРОФІМУК

СПРЯМУВАННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НА УСВІДОМЛЕННЯ СУТНОСТІ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

У статті розглянуто особливості спрямування змісту професійної підготовки на усвідомлення сутності культури професійного спілкування майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи.

Ключові слова: професійна підготовка, спекурс “Культура професійного спілкування”, робочі програми, фахівці готельно-ресторанної справи, лекції, практичні заняття, самостійна робота.

Незважаючи на те, що нагальною є потреба в підготовці фахівців готельно-ресторанної справи до культури професійного спілкування, на сьогодні освітній процес у вищому навчальному закладі недостатньо спрямований на досягнення цього результату.

Мета статті – розглянути особливості спрямування змісту професійної підготовки на усвідомлення сутності культури професійного спілкування майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи.

Проведений нами аналіз стандартів, навчальних планів на пряму підготовки 6.140101 “Готельно-ресторанна справа” дає підстави стверджувати, що в структурі трьох циклів навчання (циклу соціально-гуманітарної підготовки, циклу фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки, циклу професійної та практичної підготовки) відсутні спеціальні дисципліни, зміст яких безпосередньо був би спрямований на формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців цієї галузі та не зазначено спеціальних форм і методів підготовки цього аспекту.

Відтак, це зумовлює введення певних педагогічних заходів, які будуть забезпечувати наскрізно та системно формування культури професійного спілкування. Отже, первинною умовою формування культури професійного спілкування в майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи є спрямованість змісту, форм і методів професійної підготовки на усвідомлення сутності культури професійного спілкування. Реалізація цієї організаційно-педагогічної умови передбачає декілька напрямів роботи:

1) введення додаткового спеціального курсу “Культура професійного спілкування”;

2) внесення змін до робочих програм дисциплін, які передбачають комунікативну підготовку до професійної діяльності: “Українська мова за професійним спрямуванням”, “Діловий етикет та протокол”, “Діловодство в готельній індустрії”;

3) активізація самостійної роботи на основі інтерактивних засобів навчання (електронний контент) з дисциплін: “Українська мова за професійним спрямуванням”, “Діловий етикет та протокол”, “Діловодство в готельній індустрії”.

Спецкурс має бути зорієнтований на те, щоб майбутні фахівці опанували, по-перше, сутність, специфіку, структуру культури професійного спілкування майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи; по-друге, сутність умов формування та розвитку культури професійного спілкування майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи.

Спецкурс “Культура професійного спілкування” має забезпечити знання майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи про сутність, структуру, особливості прояву й умови розвитку культури професійного спілкування та вміння визначати власний рівень цього феномена й на його основі розробляти власну програму розвитку культури професійного спілкування. Отже, результатом упровадження в навчальний процес цього спецкурсу має стати моделювання студентами образу культури професійного спілкування фахівців з готельно-ресторанної справи.

Мета й завдання дисципліни, відповідно до методів розвитку культури професійного спілкування майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, повинні досягатися за допомогою таких форм навчання, як лекції, практичні заняття та самостійна робота студентів.

Основною ланкою при засвоєнні теоретичного матеріалу є лекція, метою якої є формування орієнтованої основи для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу. Вона може бути традиційною (лекція-монолог) та інноваційною (лекція-діалог, проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція-візуалізація, лекція-прес-конференція тощо).

Під час засвоєння матеріалу з культури професійного спілкування необхідно використовувати як традиційні форми лекцій, коли студенти пасивно сприймають інформацію щодо особливостей формування культури професійного спілкування, так і інноваційні, які будуть спрямовані на активну участь під час отримання інформації. Процес пізнання студентів за такої форми викладення інформації наблизатиметься до пошукової та дослідної діяльності.

Пропонуємо використовувати такий вид інноваційних лекцій, як лекції-діалог. Їх слід планувати та проводити на початку вивчення спецкурсу та певних тем для активізації діяльності студентів у процесі засвоєння навчального матеріалу, адже діалогічне спілкування активізує розумову діяльність студентів, підсилює ефективність групової роботи. Навчання в діалозі формує соціально-психологічну готовність до роботи в команді, особливо в ситуаціях пошуку ефективних способів вирішення проблем [4].

Метою таких лекцій є виявлення рівня знань студентів щодо предмета, який буде вивчатися, визначення наявності та спрямованості їх інтересів, рівня зацікавленості й мотивації, правильності чи хибності уявлень студентів щодо нової дисципліни, знайомство зі змістом курсу та обговорення зі студентами значущості запропонованої теми й спільні пошуки обґрунтування необхідності цих знань для майбутньої їх діяльності як фахівців.

Актуальними також є проблемні лекції в процесі формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців.

Аналіз літературних джерел і власний практичний досвід викладацької діяльності дає підстави стверджувати, що проблемне навчання стимулює навчаль-

но-пізнавальну діяльність студентів. Навчальна діяльність з використанням проблемних лекцій має такі особливості: вимагає від студентів прояву самостійності при аналізі умов завдання, застосування знань з інших дисциплін; навчальна діяльність проводиться за допомогою пошукових дій; у процесі навчальної діяльності у студентів розвиваються дослідні здібності, оригінальність вирішення завдань, уміння самостійно знаходити шляхи розв'язання поставленої проблеми.

Таким чином, під час упровадження проблемних лекцій студенти під керівництвом викладача формують нові знання, що дає можливість краще засвоїти новий матеріал, оскільки при його формулюванні студенти можуть реалізувати активну діяльність, яка, у свою чергу, сприятиме не лише формуванню знань, а й розвитку активного мислення, здатності до саморегуляції та самоуправління під час спілкування, позитивного сприйняття нового матеріалу.

Доречною та ефективною при засвоєнні знань з культури професійного спілкування є також лекція-прес-конференція, яка повинна викладатися у вигляді зв'язного інформаційного тексту, який подається викладачем у відповідь на попередньо (на початку заняття) сформульовані студентами запитання із запропонованої теми.

Виклад матеріалу подається у вигляді зв'язного розкриття теми, але не як відповідь на кожне задане запитання, а в процесі лекції формулюються відповідні відповіді. По закінченні лекції викладач дає оцінку запитанням, виявляючи знання та інтереси студентів.

Таким чином, при проведенні лекцій ми пропонуємо використовувати лекції-діалоги, проблемні лекції, лекції-прес-конференції, які безпосередньо спрямовані на активізацію навчального процесу. На кожному лекційному занятті повинні вирішуватися різні завдання, відповідно до структури культури професійного спілкування.

Спецкурс як навчальна дисципліна, яка забезпечить розвиток знань з культури професійного спілкування, повинна містити практичні заняття. Вони мають бути спрямовані на розширення та деталізацію знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи, а також на формування вмінь та навичок встановлювати власний рівень формування культури професійного спілкування та визначати шляхи її корекції.

Під час засвоєння та коригування знань на практичних заняттях необхідно використовувати інтерактивні методи навчання, такі як бесіди, дискусії, метод "мозкового штурму", презентації, тренінг на мотивацію та емоційно-вольовий аспект.

Бесіда та групова дискусія є дієвим засобом розвитку логічного мислення студентів, що забезпечує спонтанну поведінку в групі, інтеграцію відносин між її членами та глибинно-психологічний аналіз результатів.

Для цілеспрямованого формування в майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи мотивації та здатності до самоуправління в спілкуванні в межах практичних занять необхідно проведення тренінгу на мотивацію та емоційно-вольовий аспект. У ході тренінгу повинні створюватися умови для усвідомлення студентами необхідності культури професійного спілкування як важливої складової професійної діяльності.

Науковці доводять, що тренінгові технології сприяють самореалізації особистості та покращують якість професійного спілкування. Застосування різноманітних тренінгів у навчально-виховному процесі зумовлено їх ефективністю, у результаті чого відбувається формування й розвиток умінь та навичок [1].

Отже, вибір тренінгу в сучасній педагогічній науці та практиці як одного з важливих методів активного навчання зумовлений такими положеннями.

1. Під час тренінгової групової роботи кожен її учасник має природну потребу взаємодії з іншими учасниками та бути активним, дієвим партнером. У процесі тренінгу створюється атмосфера психологічної безпеки та комфорту, у такій обстановці студенти навчаються нових умінь, експериментують з різними стилями мислення та відносин серед рівних партнерів, виявляють власні поведінкові, емоційні й мисленнєві стереотипи і, отримавши зворотний зв'язок, усвідомлюють імовірні помилки у взаємодії з іншими. Відтак, тренінг є активним методом, який використовують для формування навичок самопізнання, саморозвитку, самокорекції [2].

2. Саме під час тренінгу для його учасників створюються найбільш ефективні умови для усвідомлення власної діяльності завдяки постійно актуалізованій рефлексії шляхом створення рефлексивного середовища та проектування на цій основі особливостей власної самоорганізації [3].

3. Тренінг безпосередньо виступає засобом, що найбільше сприяє усвідомленню особистістю власної Я-концепції завдяки постійному створенню під час взаємодії рефлексивного середовища. У процесі групової роботи особистість постійно перебуває в такому середовищі, яке змушує її до самодіагностики та до постійного особистісного зростання. Саме тренінгові технології дають можливість безперервно працювати зі змістом Я-концепції та створювати умови для її корегування.

4. Підготовка майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи повинна бути спрямована на розвиток мобільності під час професійного спілкування, вольової саморегуляції та здатності до самоуправління під час спілкування, і саме тренінг з використанням активних методів навчання якнайкраще створює для цього певні умови.

Таким чином, тренінг на мотивацію та емоційно-вольовий аспект сприятиме поступовому підвищенню рівня сформованості мотивів, інтересів, цілей і потреб у професійному особистісно орієнтованому спілкуванні майбутніх фахівців, що дасть змогу інтелектуально-мовну і пошукову взаємодію в системі “викладач – студент” перевести на вищий рівень функціонування.

Другим напрямом роботи щодо спрямованості змісту професійної підготовки на усвідомлення сутності культури професійного спілкування в майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи з метою формування в них цього феномена пропонуємо відкорегувати робочі навчальні програми з таких дисциплін, як “Українська мова за професійним спрямуванням”, “Діловий етикет та протокол”, “Діловодство в готельній індустрії”. Вибір вищезазначених навчальних дисциплін зумовлений тим, що вони мають значні змістовні можливості щодо розкриття різних аспектів культури професійного

спілкування майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, потенційні резерви щодо вдосконалення та виховання особистості для подальшої професійної діяльності.

Нововведення передбачають доповнення та збагачення змісту навчальних планів інформацією щодо:

- сутності спілкування;
- основ культури професійного спілкування;
- основних комунікативних умінь, якими повинні володіти майбутні фахівці з готельно-ресторанної справи;
- відомостей загальноосвітнього характеру про роль вищезазначених дисциплін для розвитку культури особистості;
- професійних характеристик майбутньої діяльності та характерних для них форм спілкування;
- знань та вмінь, здобутих при засвоєнні цих дисциплін у майбутній професійній діяльності;
- проведення лекційних і практичних занять з використанням ігрових, інтерактивних і тренінгових технологій.

Відтак, внесення змін до вищезазначених дисциплін, а саме: “Українська мова за професійним спрямуванням”, “Діловий етикет та протокол”, “Діловодство в готельній індустрії” допоможе у формуванні професійного мовлення, формування культури професійного спілкування та їх особистісного розвитку.

Третім напрямом роботи для спрямованості змісту професійної підготовки на усвідомлення сутності культури професійного спілкування у майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи пропонуємо активізацію самостійної роботи на основі інтерактивних засобів навчання (електронний контент) з дисциплін: “Українська мова за професійним спрямуванням”, “Діловий етикет та протокол”, “Діловодство в готельній індустрії” відповідно до принципів модульної технології навчання, які допоможуть самостійно сформувати певні аспекти комунікативної культури в майбутніх фахівців.

Оскільки в галузі вищої освіти наявна спрямованість процесу навчання на збільшення годин самостійної роботи студентів [4], то цей процес необхідно організувати таким чином, щоб найефективніше закріпити здобуті знання й уміння та в подальшому застосовувати їх на практиці. Сучасні інноваційні процеси вимагають нових підходів до організації самостійної роботи, оскільки традиційні форми навчання поступово відходять на другий план, а в практичній діяльності втілюється індивідуально орієнтоване навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Кожен студент напряму підготовки 6.140101 “Готельно-ресторанна справа” Інституту здоров’я, спорту та туризму Класичного приватного університету зареєстрований як користувач сайту університету та має персональний логін і пароль. Доступ до навчального забезпечення дисциплін навчального плану напряму підготовки бакалаврів 6.140101 “Готельно-ресторанна справа” мають тільки студенти зазначеного напряму, завідувач кафедри, викладачі відповідних дисциплін.

Таке запровадження створює умови для управління якістю навчально-методичного забезпечення дисциплін та процесом засвоєння їх змісту. Це зумовлено таким:

1. Зміст дисципліни (лекційний матеріал, додатковий дидактичний матеріал відповідно до тем) і методика її вивчення (програма дисципліни) будуть запропоновані в електронній формі, вони є доступними для ознайомлення та аналізу не тільки студенту, а й викладачам. У разі необхідності можливий процес модернізації дисципліни, тобто внесення змін до змісту.

2. В основу розробки й подання матеріалу покладено алгоритм та обсяг навчальної діяльності студента. Програма навчальної дисципліни є методичними рекомендаціями щодо дій студента як суб'єкта освітнього процесу. Вона чітко відображає: що має засвоїти студент, у яких формах, якими методами буде перевірено рівень засвоєння і його кількісні та якісні показники.

3. Значну увагу потрібно приділяти індивідуальним завданням, які в поєднанні з лекційним матеріалом, засобами контролю забезпечують необхідні умови для переходу студента від рівня знань до рівня вмінь і навичок. Виконання індивідуального завдання та обговорення його на практичних заняттях приводить до розширення й поглиблення знань, прищеплення професійних умінь і навичок, розвитку креативного мислення та усного мовлення студентів, що сприяє самореалізації особистості. Під самореалізацією вчені розуміють особливу активність, яка передбачає здатність до планування, програмування, визначення особистого режиму в навчанні. Це процес і підсумок цілісного розвитку особистості на основі саморозвитку та діяльності учасників освітнього процесу в процесі навчання.

4. Наявність тестових форм перевірки знань (лекційного матеріалу) забезпечить певну об'єктивність рівня кінцевого результату навчання.

5. Електронний журнал дасть змогу оперативно відстежувати динаміку навчальної діяльності студентів та рівень засвоєння змісту дисципліни.

Отже, перевагою застосування такого освітнього середовища навчання є самоконтроль студентами засвоєння навчального матеріалу (тестування), наявність достатнього часу для підготовки та забезпечення зворотного зв'язку з викладачем. Використання інформаційно-комунікаційних технологій при формуванні культури професійного спілкування майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи сприяє поглибленню знань з культури професійного спілкування.

Висновки. Таким чином, використання зазначених педагогічних заходів, а саме спецкурсу “Культура професійного спілкування”; корегування робочих програм таких дисциплін: “Українська мова за професійним спрямуванням”, “Діловий етикет та протокол”, “Діловодство в готельній індустрії”; активізація самостійної роботи на основі інтерактивних засобів навчання (електронний контент) з навчальних дисциплін: “Українська мова за професійним спрямуванням”, “Діловий етикет та протокол”, “Діловодство в готельній індустрії” відповідно до принципів модульної технології навчання, які передбачають комунікативну підготовку до професійної діяльності, забезпечать спрямування

змісту професійної підготовки на формування культури професійного спілкування в майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи.

Список використаної літератури

1. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники : учеб. пособ. / И.В. Вачков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Ось – 89, 2000. – 224 с.
2. Гершунский Б.С. Толерантность в системе ценностно-целевых приоритетов образования / Б.С. Гершунский // Педагогика. – 2002. – № 7. – С. 5–12.
3. Гура О.І. Організаційно-методичне забезпечення навчальної дисципліни засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій / О.І. Гура // Вища освіта України : теоретичний та науково-практичний часопис / [за ред. В.І. Лугового, М.Ф. Степка]. – К. ; Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2011 – № 1. – Додаток 1. – Тематичний випуск “Наука і вища освіта: проблеми взаємодії та інтеграції. – 408 с.
4. Современные образовательные технологии : учеб. пособ. / коллектив авторов; под ред. Н.В. Бордовской. – 2-е изд., стер. – М. : КНОРУС, 2011. – 432 с.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2014.

Трофимук Е.В. Направленность содержания профессиональной подготовки на осознание сущности культуры профессионального общения будущих специалистов гостинично-ресторанного дела

В статье рассмотрены особенности направленности содержания профессиональной подготовки на осознание сущности культуры профессионального общения будущих специалистов гостинично-ресторанного дела.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, спецкурс “Культура профессионального общения”, рабочие программы, специалисты гостинично-ресторанного дела, лекции, практические занятия, самостоятельная работа.

Trofimuk K. Contents of training approach to nature awareness of professional communicative culture of future specialists in hotel and restaurant business

In article features content orientation training on cultural awareness of the nature of professional communication of future specialists in hotel and restaurant business.

Our analysis of standards, curriculum specialty 6.140101 “Hotel and restaurant business” gives reason to believe that the structure of the three cycles (a cycle of social and humanitarian training cycle fundamental, natural-scientific and general economic training of professional and practical training) are not specific disciplines, the content of which would be directly aimed at creating a culture of professional communication of future specialists of this sector and not mentioned special forms and methods of preparation of this aspect.

Consequently, this leads to the introduction of certain educational activities that will provide a system of transparent and creating a culture of professional communication. Thus, the primary condition for creating a culture of professional communication in the future specialists in hotel and restaurant business is the focus of the content, forms and methods of training in understanding the essence of the culture of professional communication. The implementation of the organizational and pedagogical conditions involves several areas of:

- 1) *introduction of an additional special course “Culture of Professional Communication”;*
- 2) *Amendments to work programs of disciplines that include communicative preparation for professional careers, “ Ukrainian language for professional purposes”, “Business Etiquette and Protocol”, “Office work in the hotel industry”;*
- 3) *to encourage independent work -based interactive learning tools (e-content) of the subjects: “Ukrainian language for professional purposes,” “Business Etiquette and Protocol”, “Office work in the hotel industry.”*

Key words: professional training course “Culture of professional communication”, working programs, experts hotel and restaurant business, lectures, practical classes, independent work.